

Røgen - Farre Lokalhistoriske Forening

Købmandsgården i Røgen - mellem 1912 og 1920

Aarsskrift 2018

2. Del

Røgen Farre Lokalhistoriske Forening har lokaler på 1. etage i Farre Forsamlingshus på Vandværksvej i Farre .

Mail: rfarkiv@gmail.com

ARKIVET HOLDER ÅBENT fra kl. 19-21
den 2. mandag i måneden, og ellers efter aftale.

Formand:	Lars Hegndal Mail: lars.hegndal@gmail.com	21 43 74 06
Næstformand/ referent:	Ulla Petersdatter Eriksen Mail: hundenmirke@gmail.com	21 27 67 82
Sekretær/ Redaktør:	Birgit Bach Mail: tagebach@adslhome.dk	21 84 09 45
Kasserer:	Peter Schouborg Mail: schouborg@hgfhammel.dk	60 83 52 88
Bestyrelses medlem:	Ole Jensen Mail: veragreve@gefiber.dk	86 96 81 61
	Niels Byriel Mail: nielsbyriel@gmail.com	30 69 56 66
	Brian Due Mail: mxm@sol.dk	28 11 99 69
	Mikael Thau Mail: mikael.thau@gmail.com	26 22 81 46
Suppleanter:	Viggo Egeriis Lauritzen	86 87 13 29
	Ella Hansen Mail: farreturist@gefiber.dk	86 96 80 03
Revisor:	Ella Hansen og Viggo Jensen Røgen	

Eventuelle besøgende uden for åbningstiden, er velkommen til at kontakte et af bestyrelsesmedlemmerne. Vi kommer gerne og åbner.

Købmandsgården i Røgen

Af Lars Hegndal

Når man kigger folketællingerne igennem, er det i 1870, at man for første gang støder på stillingsbetegnelsen "Kjøbmand" i Røgen. Og så er der ovenikøbet tale om 2.

Den ene er Andreas Hakon Hagensen, der var født i Viborg. Han var gift med Hansine Christine Aabyline Bjergaard og de havde, ved folketællingen i februar, 5 børn. Det vides ikke, hvor denne købmands-handel lå og han findes ikke i efterfølgende folketællinger.

Den anden hed Peder Christian Sørensen, født i Randers. Han var gift med Friderikke Vilhelmine Møller. De havde et plejebarn, Carl Ferdinand Mathias Vintzel. Vi ved heller ikke, hvor denne købmandsforretning lå. Tilsyneladende har begge købmænd opgivet ævret, for i folketællingen 1880 er hverken den ene eller den anden nævnt.

Postkort - det nøjagtige år kendes ikke, men det er mellem 1901 og 1909. Forskolen blev opført i 1901 og på fotoet ses lokumsbygningen bagest tv. Købmandsgården, som vi kender den i sin nuværende skikkelse, er fra 1909, så fotoet ligger i dette tidsspand.

Bygningen til højre var Jens Peder Peterens købmandshandel fra 1879 og frem til 1891 og fra 1893 til 1910 tilhørte den Frederik Olsen. Frederik Olsen købte også matrikel 8d i 1903. Det er den grund, hvor huset, bag herren med hatten, er beliggende. Det ligner unægtelig et købmandslager, så det er højst sandsynligt, at Frederik Olsen havde om ikke sin forretning her, så i det mindste et pakhus.

Postkortet på foregående side viser os, hvordan Toustrupvej så ud mellem 1901 og 1909. Bygningen til venstre blev revet ned, da Frederik Olsen i 1909 opførte den nye købmandsgård. Det vender jeg tilbage til.

Bemærk iøvrigt sprøjtehuset i midten af billedet, overfor forskolens lokumsbygning.

Bygningen til højre, Toustrupvej 2, var byens skole, indtil den nye skole blev opført i 1861, skråt overfor præstegården.

I folketællingen 1880 er Jens Peter Pedersen og Sørine Andersen opført. Hans stillingsbetegnelse er på dette tidspunkt "Detailhandler".

Han erhvervede ifølge Realregistret ejendommen på Toustrupvej 2, matrikel 2b, den 30. juni 1879.

I 1890 folketællingen er Jens Peter Petersen nu opført som "Kjøbmand".

→	Jens Peter Pedersen	46	41	9	10	Pedersen	Andersen	Kjøbmand
→	Sørine Andersen	32	22	9	10	Them sogn	Andersen	
	Axel Thorvald Pedersen	14	14	10	10	Lading sogn	Pedersen	
	Karoline Pedersen	12	12	10	10	10	Pedersen	
→	Axel Thorvald Pedersen	9	9	10	10	Røgen	Pedersen	
	Anne Pedersen	8	8	10	10	Røgen	Pedersen	
	Karoline Pedersen	6	6	10	10	Røgen	Pedersen	
	Louise Pedersen	4	4	10	10	Røgen	Pedersen	
	Dring i det Navn	1	1	10	10	Røgen	Pedersen	
	Karoline Andersen	48	48	10	10	Adst	Pedersen	
→	Frederik Olsen	20	20	10	10	Adst	Pedersen	Handelskommis
	Karl Petersen	22	22	10	10	Røgen	Pedersen	

Fra folketællingen 1890

Jens Peter Petersen, 46 år, født i Stabrand (mellem Kolind og Tirstrup på Djursland)

Sørine Andersen, 32 år, født i Them sogn. 2 børn er født i Lading sogn og 5 børn født i Røgen sogn.

Et kig i kirkebøgerne viser, at det ældste barn født i Røgen, Axel Thorvald Pedersen, blev født den 24. januar 1879, så på dette tidspunkt var familien altså etableret i byen.

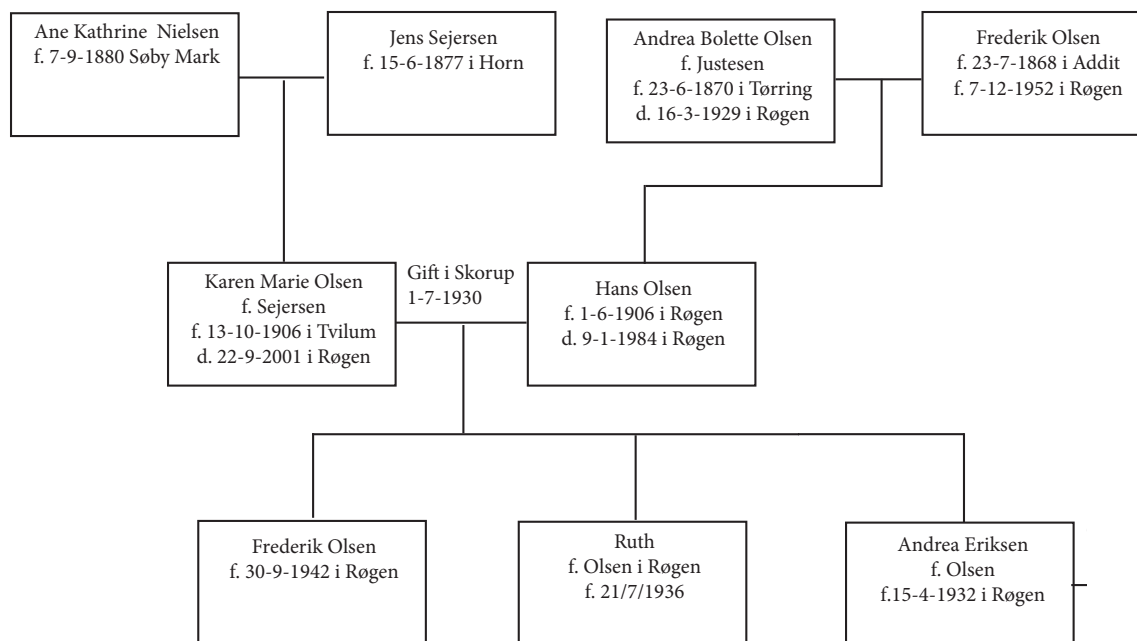
Bemærk også, at Frederik Olsen er ansat som "Handelskommis". Frederik Olsen overtager senere købmandshandlen og opfører den købmandsgård, som vi kender idag.

Jens Peter Pedersen afhændede den 10. november 1891 ejendommen til Søren Christensen. Den blev så igen solgt 15. juni 1892 til N. R. Hansen for atter at blive handlet den 6. februar 1893, hvor Frederik Olsen køber ejendommen.

Jens Peter Pedersen opgav købmandsfaget og blev gårdejer i Voldby. Han døde den 5. marts 1894 og blev begravet på Røgen kirkegård.

Ganske vist havde Frederik Olsen opholdt sig i Røgen allerede i 1890, som det fremgår af folketælingen 1890, men det er først i 1892 at han tager fast ophold i byen. 1893 er Frederik Olsen Røgens købmand og det vedbliver han med at være indtil 1943.

Frederik Olsen blev født den 23. juli 1868 i Addit som det fremgår af ned-enstående, for overskuelighedens skyld, forenklet oversigt.

Frederik og Andrea Bolette Olsen fik ialt 3 børn.

Violetta Petrea Olsen, født den 2. maj 1894

Thorvald Anker Olsen, født den 30. marts 1899

Hans Olsen, født den 1. juni 1906

Frederik Olsen	11	27/7/1868	g	Søby Mark	Frederik Olsen
Andrea Bolette Jensen	12	23/6/1870	g	Tørring	Andrea Bolette Jensen
Violetta Petrea Olsen	13	2/5/1894	g	Røgen	Violetta Petrea Olsen
Thorvald Anker Olsen	14	30/3/1899	g	Røgen	Thorvald Anker Olsen
Hans Olsen	15	1/6/1906	g	Røgen	Hans Olsen
Louise Jørgensen	16	7/5/1882	g	Røgen	Louise Jørgensen
Carl's' Løvin	17	2/4/1846	g	Røgen	Carl's' Løvin

Folketælling 1901.

Frederik Olsen

Andrea Bolette Jensen

Violetta Petrea Olsen

plus tjenestefolk

Frederik Olsen

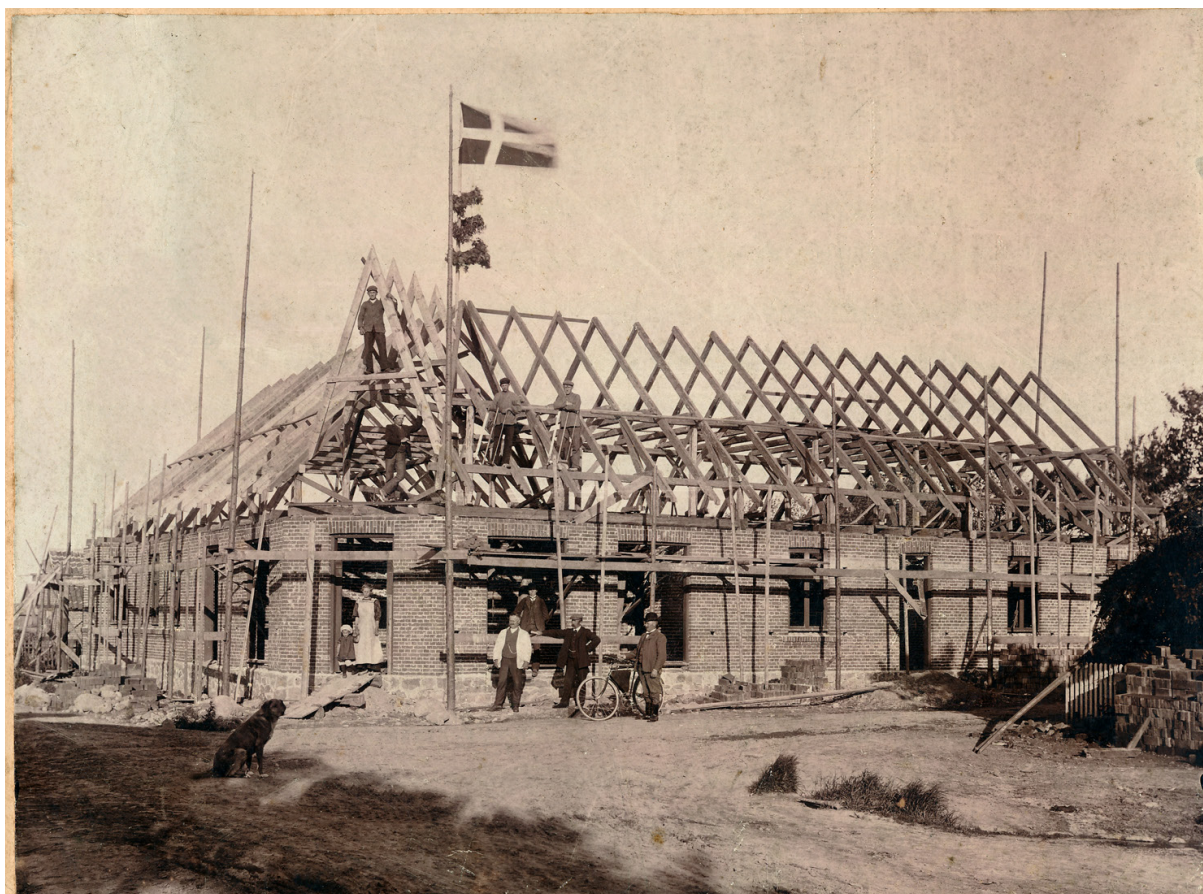
med barnebarnet

Frederik på skødet.

Slutningen af 1932

eller begyndelsen af 1933.

*Rejsegilde på byggeriet af den nye købmandsgård - 1909.
Frederik Olsen med hvid jakke. I døråbningen ses Andrea Bolette med sønnen Hans, der er 3 år gammel. Øverst oppe ses tømrermester Martin Bach, der boede på Silkeborgvej (idag nr. 181A) sammen med Elna Bach, der senere, fra 1915, passede Røgens telefoncentral.*

*Nederste del af et to-delt postkort fra Røgen. Postkortet er dateret den 14. juni 1914.
Parret i døråbningen er uden tvivl Andrea Bolette og Frederik Olsen.*

*Købmandsgården - mellem 1910 og 1920.
Et foto fuld af detaljer. Der er sørget for, at alle er af huse, hestene er spændt for og det pæne tøj er fundet frem. Ved at nærstudere vinduerne får man også et indtryk af, hvilke varer der blev solgt i forretningen.*

Røgen By. Røgen	
Matr. Nr. 8d, 8k, 7d	
Løbe Nr.	Adkomster.
1	Skjøde af 12 Juni 1882, læst 1 August 1882 fra Jørgen Pedersen til Mads Jakobsen paa Matr. Nr. 18d. (31-387)
2	Erklæringsskjøde af 14, læst 15 Februar 1898 fra H. Andreas Andersen paa Matr. 8d. (32-446)
3	Skjøde af 20 April, læst 9 Mai 1899 fra Andreas Andersen til Kristen Kristensen paa Matr. 8d. (34-186)
4	Skjøde af 27 Marts, læst 14 April 1903 fra Kristen Kristensen til Fr. Olsen paa Matr. 8d. (37-430)
5	do. læst 30 Novbr. 1909 fra J. Jensen til Fr. Olsen paa Matr. 8k. (40-430)
6	do. læst 11-8-1908 fra L. N. Laursen til Frederik Olsen paa Matr. 7d. (40-34)
7	Skøde af 29/5 1943 fra Fr. Olsen til Johannes Hansen paa 37.500 kr. + L. 25.000 kr. (Ejth 22.000 kr.)
8	Skør, lyst 16/8 1948 fra Johannes Hansen til V. M. Eriksen paa 48.000 kr. + L. 32.000 kr. (16.000 kr.)

Frijsenborg-Faurskov Birkedommer - Realregister.

Her kan vi se, hvordan Frederik Olsen opkøber grunde (matrikler) til sin købmandshandel.

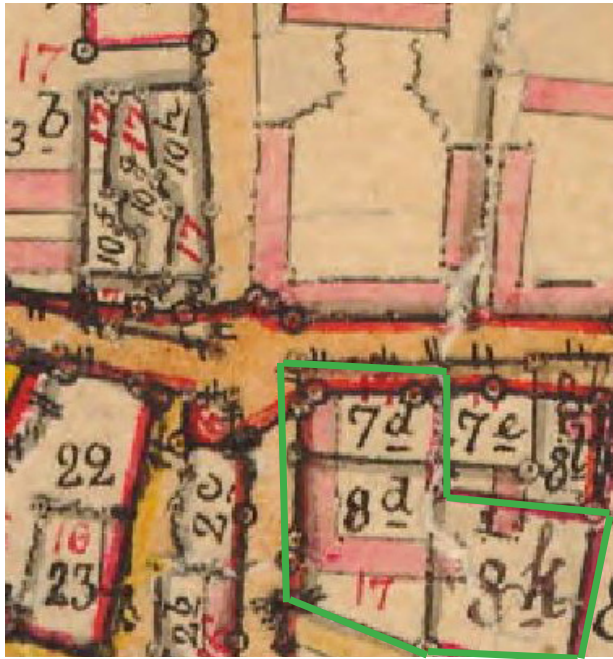
- Skjøde af 27. marts, læst 14. april 1903 fra Kristen Kristensen til Fr. Olsen på Matr. 8d.
- Skøde læst 30. novbr. 1909 fra J. Jensen til Fr. Olsen paa Matrikel 8k
- Skøde læst 11-8-1908 fra L. N. Laursen til Frederik Olsen paa Matrikel 7d

Disse 3 matrikler samles senere til én matrikel - kaldet 7d. Se matrikelkort på følgende side.

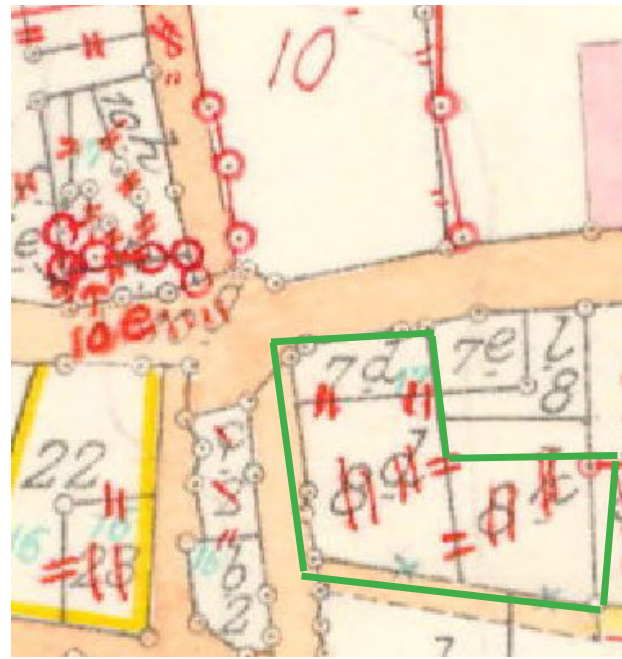
Frederik Olsen sælger sin købmandshandel i 1943 til Johannes Hansen.

- Skøde 29/5 1943 fra Fr. Olsen til Johannes Hansen
- ?, lyst 16/8 1948 fra Johannes Hansen til V. M. Eriksen (det er Gustav Eriksens far)

Frederik Olsen var en driftig mand der oparbejdede en stor og veldrevet købmandshandel. I en årrække var hans ubetinget Røgens rigeste mand. Hans årsindkomst for året 1916-17 var på 8000 kr., hans formue på 65000 kr. og han betalte 310 kr. i skat til staten og 480 kr. til kommunen. Til sammenligning var gårdejer Mathias Mathiasen den næstrigeste med en årsindtægt på 5000 kr., og en formue på 35000 kr. Han betalte 215,80 kr. i statsskat og 283,80 kr. til kommunen.

Matrikelkort gældende 1841-1958.
På kortet ses (markeret med grøn streg)
matrikel 8d - som Fr. Olsen købte i 1903
matrikel 7d - som Fr. Olsen købte i 1908
matrikel 8k - som Fr. Olsen købte i 1909

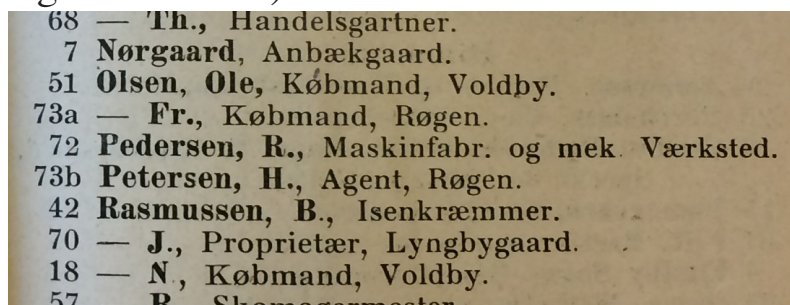
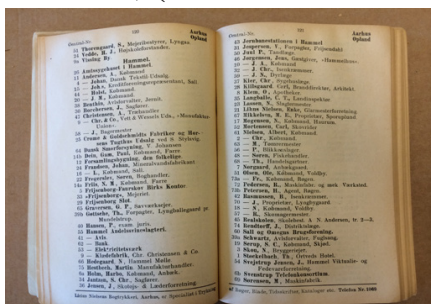

Matrikelkort gældende 1958-1996.
Her er matriklerne 8d, 7d og 8k slået sam-
men til én matrikel, 7d. Det skete den 15.
maj 1991.

Frederik Olsen købte, udover ovennævnte matrikler, også, i 1917, Matr. 5a (Silkeborgvej 170) og drev den i 10 år med en bestyrer.

Han solgte gården i 1927 til Aksel Møller, der så solgte den i 1930 (24. april) til Hans Olsen, Frederik Olsens søn.

Frederik Olsen købte i 1926 Skytskærlund, men solgte den igen i 1929. Derudover købte og solgte Frederik Olsen også andre matrikler og ejendomme, (bl.a. matrikel 11b og matrikel 11i).

Jydsk Telefon-Aktieselskab, telefonbog 1909.

I forbindelse med byggeriet af købmandsgården anskaffede Frederik Olsen sig et telefonapparat, med nr. 73a. Der var endnu ikke etableret en telefoncentral i Røgen - det skete i 1915 - så abonnenterne i Røgen (og andre lignende småbyer) hørte ind under Hammel central. I 1909 var der 2 abonnenter i Røgen, Frederik Olsen og H. Petersen, Agent. Hvem sidstnævnte var og hvad han solgte, vides ikke.

Røgen købmandsgård - udateret. Når man sammenligner med tidligere fotos, kan man se, hvordan gadeniveauet er hævet. Trappetrin tre er næsten forsvundet og stenspikningen på fortovet findes ikke længere. En rød streg, under vinduet til højre for midterpartiet med indgangsdøren, markerer det aktuelle fortovsniveau.

Man genkender kampestenene i fundamentet og ser her tydeligt niveauforskellen.

I Frederik Olsen købmandshandel kunne man, blandt mange andre varer, købe cigarer og cigaretter fra C. W. Obels tobaksfabrik i Aalborg, Ceres øl og mineralvand, OMA margarine og "Drue-Vine og Spirituosa" fra J. C. Teilmann & Co. i København. Vin lavet på druer - det er ikke så ringe endda!

Den 16. marts 1929 mistede Frederik Olsen sin hustru Andrea Bolette.

Frederik Olsens søn, Hans, ønskede ikke at overtage faderens forretning, han ville være landmand.

Hans Olsen blev gift med Karen Marie Sejersen, den 1. juli 1930 i Skorup Kirke. Karen Marie blev født den 13. oktober 1906 i Tvillum.

De fik børnene Andrea, født den 15. april 1932 og opkaldt efter Hans Olsens mor - Ruth, født den 21. juli 1936 - og Frederik, født den 30. september 1942, opkaldt efter Hans Olsens far.

Andrea kom i skole i 1939. Hun gik 3 år i forskolen med frk. Ellen Reetz som lærer. Derefter gik hun 4 år i hovedskolen med Harald Hansen som lærer.

Efter endt skolegang i 1946 var Andrea elev på Egå Efterskole i 6 måneder.

Tilbage i Røgen var hun ung pige i præstegården hos pastor Dam i et halvt år.

Omkring 1947 kom Andrea til Randers hos en onkel der var købmand. Han kunne skaffe hende læreplads enten som bandagist eller som tandtekniker. Hun valgte at gå i lære som tandtekniker og fik oven i købet 50 kr. i løn om måneden under uddannelsen. Det var på grund af onklens gode forbindelse til tandteknikeren, for de andre elever skulle betale 50 kr. for deres elevplads.

Andrea var 4-4.5 år i Randers og kom så, i 1951-52, til Herning som afløser hos en tandtekniker.

Andrea flyttede hjem til Røgen igen og åbnede snart efter en tandtekniker-klinik i Thorsø. I starten tog hun Hammelbanen til og fra arbejde, men fik senere selv bil.

Andrea beholdt klinikken i Thorsø frem til 1956.

Tilbage til købmandsgården.

I 1943, den 29. maj, solgte Frederik Olsen sin købmandsforretning til Johannes Hansen, der fortsatte under navnet Fr. Olsens Eft. Han beholdt kun forretningen i godt 5 år. Den 16. august 1948 solgte han den til Wilhelm Marius Eriksen.

Wilhelm Marius Eriksen blev født 16. juni 1886 i Fruering. Han blev gift,

I 1950'erne var der amatørskuespil ude på Kammergården. Initiativtager og primus motor var Kristian Kammer, der ses siddende på en stol i midten. Blandt de mange medvirkende var Andrea Olsen, stående som nr. 3 fra højre.

Teaterstykkerne i kammergårdens have er et spændende kapitel i Røgens historie - den må komme i en senere udgivelse.

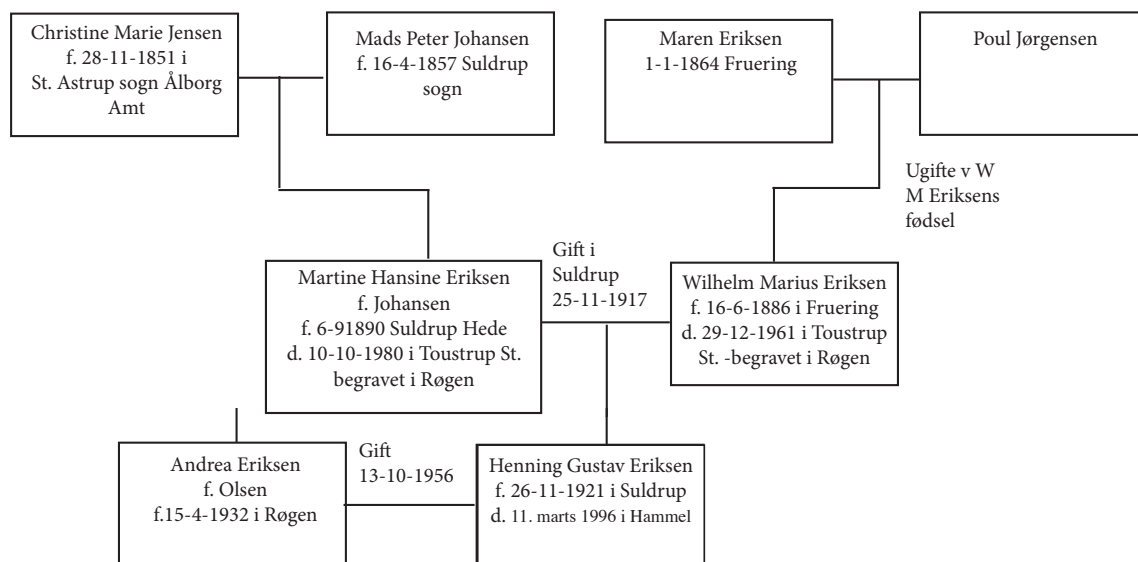
den 25. november 1917, med Martine Hansine Johansen (født den 6. september 1890 på Suldrup Hede).

Nu kom forretningen til at hedde Købmandsgården W. M. Eriksen, Røgen. Med sig havde ægteparret sønnen Henning Gustav Eriksen, født den 26. november 1926. Han boede i værelset på første sal ovenover indgangsdøren.

Andrea og Gustav blev gift den 13. oktober 1956 i Røgen.

Efter salget af købmandsgården i 1943 flyttede Frederik Olsen ind på gården overfor, den der idag hedder "Kalkmøllergård. Han ejede i forvejen huset, matrikel 10e, på hjørnet af Røgenvej og Silkeborgvej (nr. 178), som han havde købt den 21. januar 1939. Da han holdt op som købmand ville han ikke bo med direkte udsigt til Brugsen, så derfor "byttede" han, den 5. maj 1943, hus med Mathias Mathiasen, der ejede "Kalkmøllergård". Frederik Olsen boede her indtil sin død den 7. december 1952. Han blev begravet på Røgen kirkegård.

Andrea flyttede tandteknikerklinikken til Røgen efter hun blev gift og drev den sideløbende med sin stilling som købmandsfrue. Egentlig ville hun ikke længere være tandtekniker, men blev opfordret til at fortsætte af sine klienter

Forenklet oversigt over Gustav Eriksens familie.

Bryllupsbillede - Andrea og Gustav

Købmandsgården som den så ud efter W. M. Eriksen overtog den. Ny facade med store vinduer. Døren ind til lageret ud mod Toustrupvej er forsvundet og ligeledes døren ind til privaten fra Silkeborgvej. Det nøjagtige årstal for dette foto foreligger ikke.

Andrea og Gustav bag disken i købmandsforretningen.

W. M. Eriksen købte Toustrup Station efter Hammelbanens nedlæggelse i 1956 og hertil flyttede ægteparret.

W. M. Eriksen døde den 29. december 1961. Martine Hansine Eriksen ejede stadigvæk købmandsgården indtil den 30. juli 1965, hvor den overgik til Gustav Eriksen. Martine Hansine Eriksen døde den 10. oktober 1980 i Toustrup. Hun og hendes mand er begravede på Røgen kirkegård.

Interiørbilleder fra købmandsgården, som der så ud i Andrea og Gustavs tid.

Gustav Eriksen i købmandsforretningen.

Øverst: Gustav Eriksens store stolthed, en Opel Blitz med lad.

Gustav og Andreas højre hånd gennem mange år, Viggo Pedersen, bærer øl ind til kollektivet i Røgen Brugs - engang i midt/slut 70'erne.

Tv.: Viggo igang med at ordne vinduet i indgangspartiet.

Nederst: Gustav, Andrea og Gerda Byriel i købmandsforretningen.

Købmandsgården med udhuse - en vinter i midt/slut 70'erne.

Andrea Eriksen investerede i sommerhuse og ejede et i Juelsminde, et på Mols og dette i Søndervig. Gustav poserer ved stakittet.

Den sidste købmand lukker snart

Lang, men sjov arbejdsdag for købmanden i Røgen, hvis forretning går tilbage til 1800-tallet

Af Sv. Christensen

Foto: Jørn Timm

»Den frie købmand er altid i nærheden!«

De ord er at læse over købmandsgården i Røgen.

I de tidlige morgentimer er alt rullet ned. Butiksdøren er stænget med jerngitter. Man garderer sig mod ubudne besøgende. Ikke et menneske er at se i miles omkreds.

Solen er brudt igennem de store træer ved købmandsgården, og på slaget 7.50 åbner købmanden døren til lageret og starter dagen med ordene: — Så stiger vi ud af spanen — veltilfreds.

Sådan er hver morgen for købmand Gustav Eriksen, 62 år. En 10 timer lang arbejdsdag har taget sin begyndelse. Land-købmanden — den eneste tilbageværende detailhandler i sognet — trækker den grå kittel på og er klar til dagens gerning. Hans medhjælper gennem 23 år, 50-årige Viggo Pedersen, er der på slaget 8 og med kas-

ket på hovedet i gang med at tage plastic og meget andet af disken, kontrollere om køleren fungerer tilfredsstillende, sørge for kul på fyret, så de 10 grader i købmandsgården kan bevæge sig langsomt op mod mere kundevenlige varmegrader.

Og dagens første kunder er ikke kunder, men sælgere. Top-manden fra Hammel, Niels Bach, er lige så præcis som Viggo. Han og købmanden veksler ikke mange ord, for ham på toppen har travlt med selv at ekspedere øl og vand i kælderen. Efter få minutter præsenterer han købmanden for dagens første regning: Godt 700 kr. Og posten giver ham ikke noget efter. Tværtimod har han opkrævninger på over 2000 kr., og købmanden finder det nødvendige beløb fra seddelbundtet.

Posten bliver dagens første kunde. To chokolademælk og en pakke kiks. 15,75 kr. Kasseapparatet ringer.

— Der kommer ingen, før bageren har været her, siger købmanden. Og det holder

stik. Bageren fra Sjelle åbner forretningen, så det kan mærkes, og han er der på slaget 8,45 med morgenbrød og en regning på 1284 kr. Inden der er gået en time, har Gustav Eriksen revet 4484 kr. ud af tegnedrengen. Købmanden får et kvarter til morgenkaffe, mens fru Andrea passer butikken.

Nu er der kommet liv i både landsby og købmandsgård. En af de unge fra kollektivet i den nedlagte brugs har en pøse ved hånden og siger: — Det er forår i dag. Jeg skal have klemmer, så jeg kan få vasketøjet hængt ud.

Ikke nogen stor handel, men købmandsparret berømmer de unge. — De er meget trofaste kunder og gør alt, hvad de kan for at holde sammen på samfundet, siger fru Andrea.

Det samme med forsamlingshuset. Forsamlingshus og købmand holder sammen — også på samfundet. Huset skal have fest, og en god ordre er i hus.

Århus Stiftstidende - september 1984.

Lang dag

Købmanden er alene bag disken. Godtfolk har fået øjne. En siger ikke noget. Købmanden ved, det drejer sig om tre Golf. Snak om vejr og vind, alt mens den ene Golf bliver mindre og mindre. Flere klemmer. — En pose sukker, men hvor er det dyrt, siger en af de ældre, og købmanden ved godt, at hun hentyder til annoncer fra »de store«.

— Det er en helt urimelig konkurrence, vi er ude for, siger Gustav Eriksen, da kunden er over alle bjerge. Vi kan mange gange ikke købe varerne for det, de store varehuse sælger dem for. Det er helt andre betingelser, vi er ude for i dag end for blot 10 år siden.

Tid bliver der også til regnskab, og købmanden bliver gram i hu, da han finder en rykker på varer, som han efter krav fra et af de store firmaer skulle tage hjem for en måned siden og ikke har mulighed for at sælge før om et par måneder, da varen er sæson-bestemt.

Han kan ikke brokke sig — som i de gode gamle dage —

til firmaets repræsentant, for de fleste firmaer har for længst sagt stop for besøg af rejsende.

— De fleste af de rejsende, der tidligere besøgte mig, står i dag i de store varehuse og stabler varer op for deres firma, siger Gustav Eriksen.

Telefonordrer kommer der nogle stykker af, for tirsdag og fredag er der landtur til de ældre borgere, der er dårligt gående. Viggo sørger for, at de får noget på bordet, når købmanden har pakket ordren.

Det er ikke korrekt, når Århus Stiftstidende skriver at Fr. Olsen kom til Røgen i 1865 - Frederik Olsen blev født i 1868, som der står i denne artikel i Årsskriftet.

Købmand Eriksen drejer nøglen 12,30, og så er der en times middagspause. Ikke for at købmanden skal have en lur. Han skal til Silkeborg og købe ind hos grossisten. Købmanden kender ikke ordet middagspause. Og det er for øvrigt først i de senere år, han og fru Andrea har taget sig den flothed at holde otte dages sommerferie.

Hus og vinduer svines til

Købmanden i Røgen er for længst holdt op med at gå op i en spids, når travle trafikanter sviner hus og forretning til.

Den tid er forbi, da både købmand og andre havde planer om at klage til myndighederne over, at husene skiftede kulør på grund af svineriet. De ved nemlig godt alle sammen, at det værste, der kan ske i dag, ville være, hvis myndighederne lyttede til dem, der klagede, og tog konsekvenserne og førte landevejen uden om byen.

Viggo er heller ikke spor ked af at komme ud med vand, kost og børste og få det hele til at se fint ud.

Den sidste

Der har været købmand i Røgen siden først i 1800-tallet, og i 1865 kom den navnkundige Fr. Olsen til. Han flyttede forretningen til det sted, hvor den ligger i dag. I 1943 skiftede forretningen ejer, og få år senere blev den overtaget af W. M. Eriksen og hans søn Gustav, den nuværende ejer. Gustav giftede sig med afdøde Hans Olsens datter Andrea. Hans Olsen var søn af Fr. Olsen. Så forretningen vendte tilbage til familien.

For år tilbage havde Røgen alle service-goder. Om kort tid må sognet sige farvel til den sidste. Gustav Eriksen er ved at rykke telt-pælene op. Ikke for at flytte fra sognet, men for at dreje nøglen. Han tror ikke på, at der kommer en ny køber og siger:

— Det vil næsten være utroligt. Ikke en udlært købmand.

Gigt i benene gør det ikke længere sjovt at springe rundt fra morgen til sen aften.

— Men sjovt har det været, og vi har haft nogle dejlige, trofaste kunder, siger Gustav Eriksen.

Den dag er nær, hvor »Den frie købmand er altid i nærheden!« er tomme ord.

Viggo Pedersen, 50 år, er ikke spor ked af at vaske ruder og hus. Det er godt, de bliver svinet til.

- Nærbutik eller »glemtbutik«?

- Vi kunne ligeså godt kalde os glemtbutikker som nærbutikker. De fleste af vore kunder køber de ting hos os, som de har glemt i supermarkedet.

Sådan siger købmanden i Røgen, Gustav Eriksen. Han lukker sin forretning 15. september, og dermed er landsbyen uden detailhandel. Men Gustav Eriksen er på ingen måde bitter på beboerne, fordi det måske nogle gange har kunnet knibe med at lægge købene hos den lokale købmand.

- Jeg forstår da udmærket de kunder, der vil spare penge ved at handle i de større forretninger. Fejlen ligger i hele vores indkøbsmønster. Supermarkederne og lavprisvarehuse som Bilka kan få meget større rabatter, end vi små købmænd kan opnå.

Købmand siden 1800-tallet

Der har været købmand i Røgen siden først i

1800-tallet, og Gustav Eriksens svigerfar var søn af en af de første ejere, Frederik Olsen. Gustav Eriksen og hans far W. M. Eriksen overtog forretningen i 1948, hvor der indtil for fire år siden også var grovvarehandel.

Men ved siden af dalende omsætning er bentøjet også begyndt at svigte købmanden, så han har valgt at lukke butikken 15. september og gå på efterløn.

Herefter skal der være bibliotek i købmandslokalerne, så de vil stadig være tilholdssted for den lokale befolkning.

De unge vil støtte lokalmiljøet

Gustav Eriksen vil ikke råde en ny mand til at starte købmandsforretning i Røgen, selv om han tror, at de små butikker igen vil mærke fremgang.

-Den nye generation er mere interesseret i at skabe kontakt i det samfund, de bor i, mener Gustav Eriksen.

Men han peger også på ting, som er med til at svække eksistensmuligheden for købmanden.

-Bilen har haft fantastisk betydning, ligesom forbedringen af den kollektive trafik kan mærkes. Affolkningen i landbruget har i høj grad haft indflydelse på den dalende omsætning, og når pensionisterne får bragt mad ud inde fra plejehjemmet i Hammel, mister vi også handel.

Nu bliver der tid til ferie

For fire år siden prøvede Gustav Eriksen for første gang at holde ferie i sine år som købmand i Røgen. Det blev til tre dage. Men nu får købmanden mange fridage.

-Jeg håber dog at få nogle timers arbejde om ugen. Jeg kan slet ikke forestille mig ikke at have noget at stå op til, slutter købmanden.

bb

Århus Stiftstidende - kort inden lukningen af forretningen.

Gustav og Andrea flyttede til Hammel efter at have lukket købmandsforretningen den 15. september 1984.

Hammel kommune flyttede herefter Røgens bibliotek fra skolestuen i Forskolen over i købmandsgårdens ledige lokaler. Biblioteket åbnede den 14. november 1984. Biblioteket blev lukket den 1. januar 1989.

En interessant historie - til en senere udgivelse.

Den 23. august 1993 solgte Gustav og Andrea købmandsgården til Hanne Krogh og Tom Lauge Pedersen.

Gustav Eriksen døde den 11. marts 1996. Andrea Eriksen bor idag i Hammel.

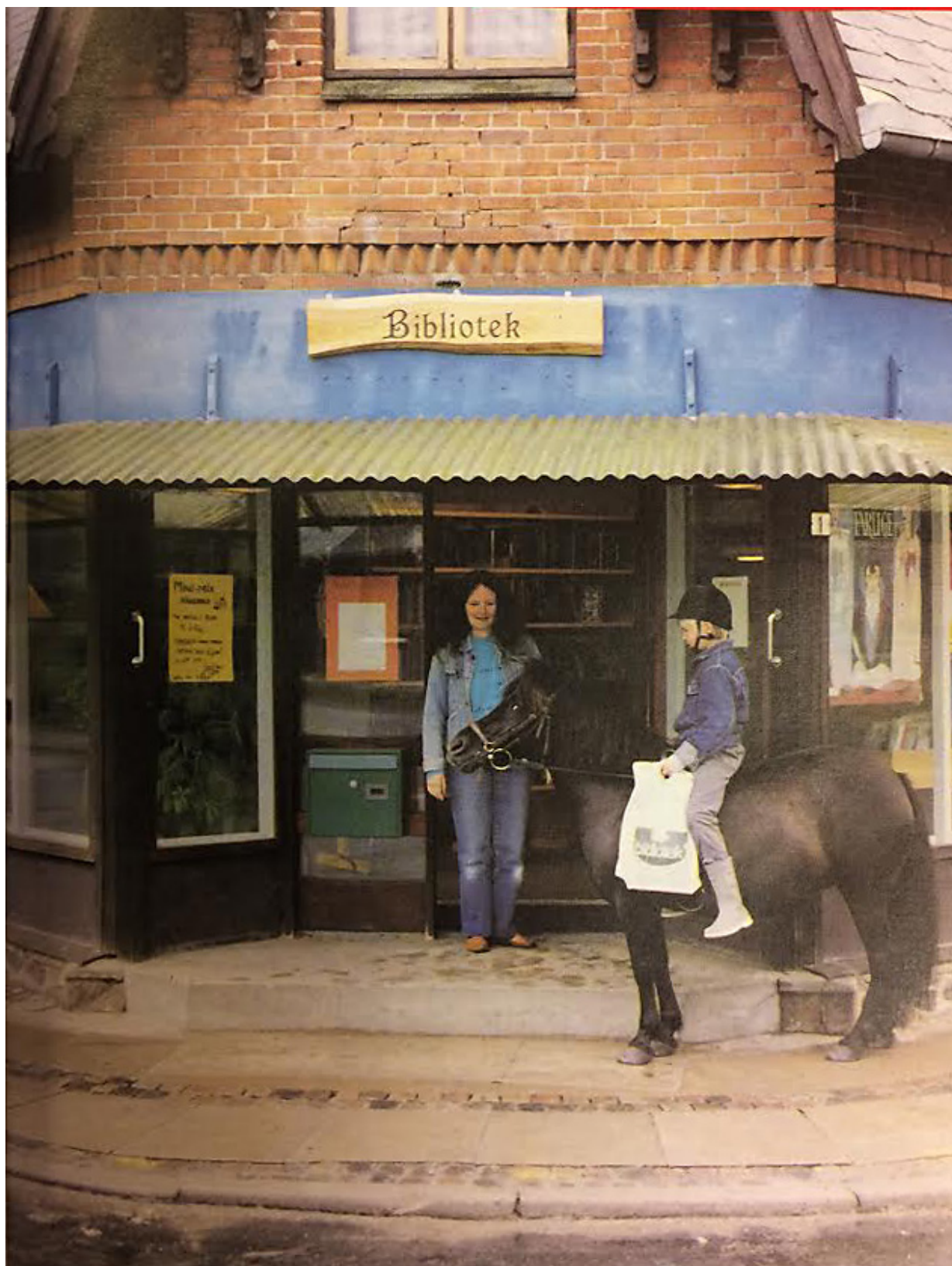

Foto fra Bibliotek 70 - Bibliotekarforbundets blad 1987 - udg. 15.
I døråbningen ses bibliotekar Anne Mulvad og låneren til hest er Simon Drachmann Christensen.

Samtale med Lis og Thomas Peter Nielsen d. 9.feb 2017 om "Kobakken" en slægtsgård på Farre Mark

Skrevet af Ulla Eriksen

Ejendommen Farre hede, Farre, Begtrupvej 69, benævnes "Kobakken". Navnet er opstået som følge af at kreaturerne blev drevet sammen her inden byhyrden førte dem hjem til gårdene i landsbyen Farre. Ejendommen forbliver i samme slægts eje i 4 generationer fra 1853 – 2017.

1853

Niels Thomassen født 5.6.1821 og Mette Marie Chrestensdatter født 23.3.1825 køber 30 tdr. land, hedelod nr. 3b for 1000 rigsdaler fra Kulbjerggården matr. 3. Handlen indgås på den betingelse at Kulbjerggården måtte beholde træerne/brændet på stykket. Der foreligger afskrift af skødet fra den gang.

Afskrift af det oprindelige skøde, samt påtegning af skifte til sønnen.

Oprindeligt skøde (afskrift)

SKØDE

Underskrevne Peder Pedersen Jensen, selvejergårdmand på Farre Mark, tilstår og vitterliggør at have solgt og afhændet ligesom jeg herved uden forudgående skriftlig købekontrakt sælger, skøder og aldeles afhænder fra mig og mine arvinger til Husmand Niels Thomassen på Farre, den min gård Matr. Nr 3 sammesteds ifølge udenrigsministeriets skrivelse af 27. januar d.a. fraskilte jordlod på bemeldte Farre Bys Mark i Sporup sogn, Gjern Herred, den er betegnet med matr. nr. 3 b. og ansat for hartkorn 3 skæpper, 3 fjerding kar, 2 album, med gammelskat 3 rigsdaler 3 skilling. Tilligemed det af mig på lodden opførte hus.

Og da køberen nu har betalt den akkorderede købesum 1.000 rigsdaler, skriver et tusind daler rigsmønt, så skal fornævnte jordlod matrikel nr. 3 b på Farre Mark med derpå af mig opførte hus for fremtiden tilhøre bemeldte Niels Thomassen, som hans lovlige ejendom, alt med de samme herligheder og rettigheder, byrder og forpligtelser, hvormed jeg selv ejer samme ifølge skøde fra Hr. ... Friis af 15 december 1852, tinglyst 10 maj 1853, og navnlig på vilkår at han for fremtiden udreder alle af ejendommen og den hartkorn gående skatter, afgifter og præstationer, hvori blandt tiender efter den indgåede forening.

Det bemærkes, at hr. ... Friis ved den med mig om gården matr. 3 i Farre-hvoraf det solgte, som meldt er en parcel- under den 1. og 8. maj 1852 oprettede købekontrakt har forbeholdt sig de på marken værende træer og brændetræ, og reserveret sig 5 år til januar borttagelse og ret til, når det sker at lade dem bortføre over ejendommen. Kort over den solgte jordlod vedhæfter.

Dette til min bekræftelse med min underskrift vidnefast.

Skrevet i Dyrhuset d. 30. nov. 1855

Peder Pedersen Jensen

Til vitterlighed

N. ?. Friis V. Nyrup

Rigtigheden af det anførte Hartkorn 3 skæpper, 3 fjerdingkar, 2 album; med gammelskat 3 rigsdaler, 3 skilling attesteres herved i henhold til indenrigsministeriets udstykningstilladelse af 27. januar dette år, med tilføjende at parcellen skal være bebygget.

Skanderborg Amtsstue, d. 3. januar 1850

C. Bille Brahe

Af fornævnte parcel refter ingen skatter eller afgifter.

Skanderborg Amtsstue, den 9. februar 1856

Godschätt

Læst i Frisenborg –Fauerskov Birketing den 18. marts 1856 og indført i skøde og pantebrevsprotokollen nr. 7 folio 305 - om at ingen skriftlig købekontrakt har været oprettet, skreven på befalet stemplet papir – samt gebyr.

P: Skifte sluttet dags dato efter Niels Thomasssen, er den ifølge foranstående skøde tilhørende ejendom matr. nr. 3 b Farre af hartkorn 3 skp. 3 fjd. k., 2 album, Gl. Skat 6 kr. 6 ø., med besætning og tilbehør udlagt Thomas Peter Nielsen til arv og fuldkommen ejendom mod vederlag 5.400 kr. – Værdi 9000 kr. for ejendommen og kr. 2.721,50 for medfulgt løsøre og regnes af vederlaget 2.678,50 kr. for den faste ejendom og 2.721,50 kr. for det medfulgte løsøre.

Frisenborg Fauerskov Birks skifteret d. 27.febr. 1901

A. Quist Pedersen

Kst.

Foranstående påtegning læst den 5. marts 1901 og prot. Nr. 35 fol. 614

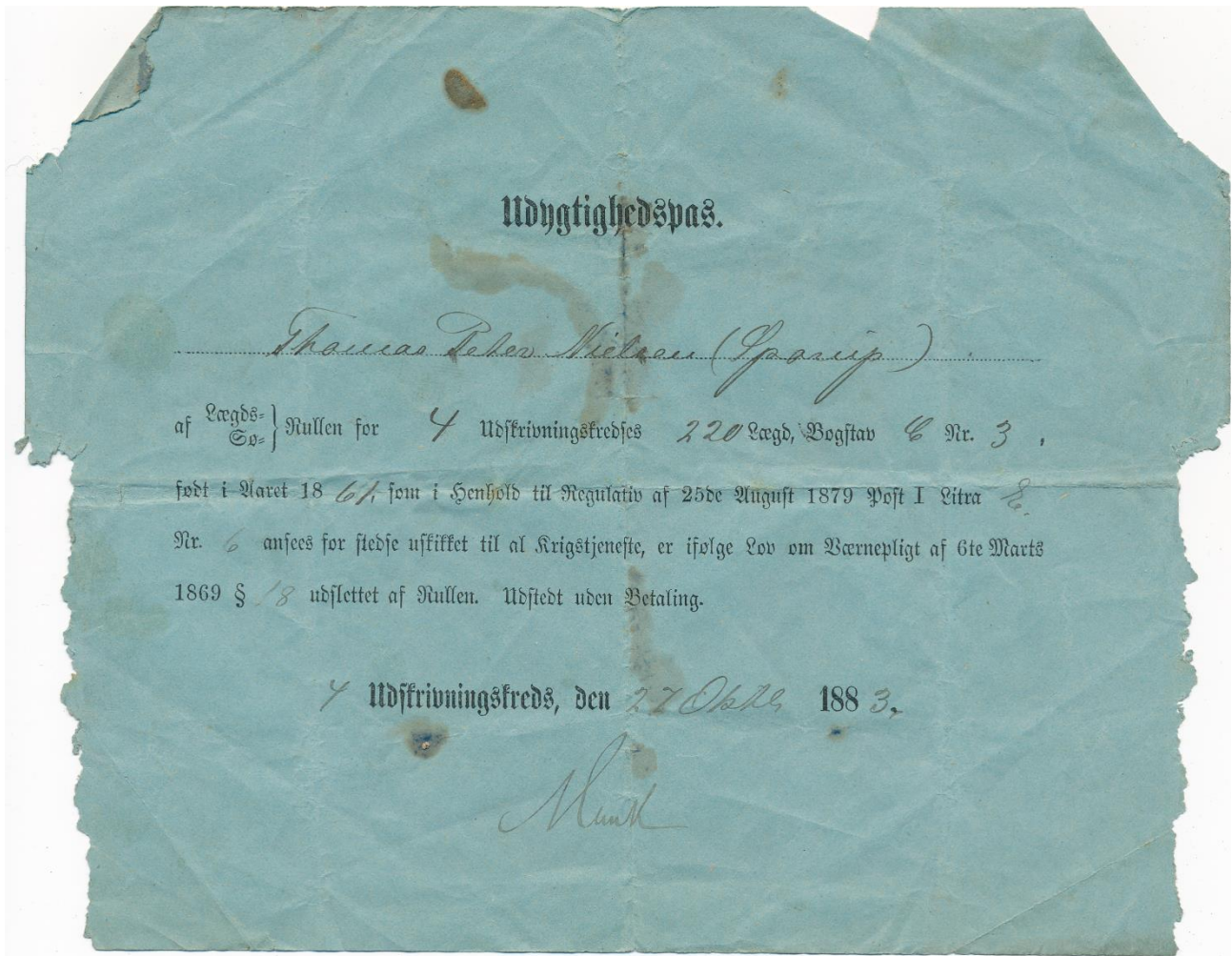
Vederlag 2.678

Arv 6.312,50

Gebyr 25 kr. 36 øre

To ti fem kr. tre ti seks ører

- 1861 Sønne Thomas Peter Nielsen fødes 28/1 og døbes 20/5, parret får også en anden søn Christian, om hvem man ikke ved meget udover at han ikke var helt på højde intelligensmæssigt
- 1883 28/10 Thomas Peter Nielsen erhverver udygtighedspas og slettes af lægdsrullen

- 1884 Der foreligger fra "Kobakken" en sirligt udført regnskabsbog over 9 regnskabsår fra 1884 – 1893, hvori man kan danne sig et overblik over driften og økonomien på et sådant sted. Her er både driftsomkostninger, forbrug udover selvforsyning og skatter og tiender opregnet. Man kan således læse meget ud af regnskabet hvordan drift og forbrug, lønninger har tegnet sig på den tid, og hvilke fremmede ydelser man har måttet tilkøbe sig. Herunder et eksempel fra år 1892-

1892 or 93
1892 Tel 1 August 1893.

I de Jezuska.

Udgifter		Tryk	3815 Kr	Alre
43	Stk	Janstikker	572	
29	1/2	Bot Brøndevin	966	
39	-	Stenolie	523	
146	8	Flormel	1408	
27	1/2	Farin	661	
6	H. Ud.	1 Kvie	8200	
1	Kolv	-	600	
3	Maanedgrise		4000	
7	Turepenke	-	326	
1	Bedøkningsoff	Den	400	
3	8	Bikolager	440	
2	do.	Trapes	4005	
3000	Toto	-	1500	
1	Graner	-	1271	
1	1/2	St. Kalk	660	
7	Fjal	-	476	
1	Drub og Holai	-	533	
1	Jærnt. Kul	-	587	
1	8	Lader	150	
1	Plejlørk	-	105	
6	4	Kultjøre	34	
1	2	275 - Poin 147	422	
1	Takke	traad	59	
2	Grimmer	-	100	
4	Par	Miller	65	
2	Kasse	Cognomørel	75	
1	Skool. br.	4 St. Tran	38138	
5	Los	grus	100	
7	H. Ud.	71 8	Smør	6083
8000	-	Molk	6026	
32	-	Ost	579	
20	-	Bygmæl	196	
46	-	Ris	832	
7	-	Kartoffelmæl	111	
2	-	Loesker	55.2 8	Rosin
11	-	Sobe	198.15	Soda
75.273				

Udgifter Top

448 Salt 174. 50. 508 - 682	
32 Pot bdiikke 85. 40. 59. 174	
78 Riismæl	124
7½ - Fisk	109
7½ - Fedt	422
1 - Løkkolade	90
Børste 75 - Spand 95. 170	
1 Kaffebrænde	175
7 - Porup 64. 58. 62. 133	
Roedbrød	53
Gryde 265. Kest 80. 345	
Henkram og Lortoi	125
Kogderi 223. Andet 234. 562	
Lampglas og Vage	75
88. 48. 1. Manufakturvarer 1161	
Kastration af Flag	400
Bid. t Landboforning	135
do t Fremiskrift	100
do - Kirkestald	200
do - Kirkegravsten	100
Brænde t Kirken	50
½ Las Sand	60
1 Pak. Tøist	675
Slavefri	48
Togpenge	70
Drykpenge	50
Blit. Linn og Laajoand	129
Pibeværk	395

- 1890 Bygges nyt hus på hede lodden, initialerne NT og MMC kan stadig læses på gavlen over bagdøren i stuehuset
- 1901 Thomas Peter arver gården 40 år gammel og har forinden giftet sig med Trine Laursen Brandt født 6/2 1872, døbt i Skivholme kirke 1. 4. 1872, senere dåbsattest skriver 14/7 1872.

Thomas Peter og Trine får sammen 5 børn, Anne, Mette Marie, Laurids, Niels og Petra

Foto fra gårdspladsen ca. 1912

Fra v. Karl, Mette Marie, Thomas Peter, Trine, Niels, Laurids, Petra og Ane

Laurids, som bliver den søn der overtager gården, fødes 19. august 1905, døbes 15. oktober samme år.

Der foreligger en halvårs Købmandsregning fra 1914, hvoraf man kan orientere sig om, hvad der købtes til husholdningen, udover den selvforsyning en landhusholdning udgjorde

1		Farre pr. Sporup, den 1 Jan 1914		22	
Herr Gårdejer Th. P. Nielsen		til		Farre Mk.	
P. G. Dein.					
Kolonial- og Isenkramforretning.					
			Kr.	Øre	
Juni	3	An 3 1/8 kg Trådvær	2	50	
	11	" 12 1/2 " Majs	1	53	
	28	" 100 " Bomfrø kg	14	50	
Juli	3	" 8 " Mel	2	08	
	11	" 8 " Mel 224 1/2 1/2 1/2	2	36	
		" 2 " sk. Melis 96 1 Re Tråd 13	1	09	
		" 1 " Læbe 44 1 kg Løse 8 Natm 5		57	
Juli	14	" 50 kg Majs	6	00	
	22	" 5 " Farin	1	90	
	29	" 5 " Mel	1	45	
Sept	2	" 25 " Majs 293 2 1/2 kg Farin 95	3	88	
	4	" 25 " "	2	95	
	5	" 8 " Mel	2	24	
	6	" Rest		56	
	11	" 25 kg m. Majs	3	05	
	20	" 100 " Bomfrø kg	15	10	
		" 50 " Folsikke	7	00	
	25	" Karlsbadersalt		10	
	30	" 4 l. Oli		60	
Okb.	1	" 2 1/2 kg an Farin		80	
	3	" 4 Par Kopper	2	00	
			72	26	
Paa Foderstoffer beregnes 6 pCt. Rente over 30 Dage.					

2		Farre pr. Sporup, den 1 Jan 1919		23
Herr Gerdger Th. P. Nielsen		til		Tare Mk
P. G. Dein.		Kolonial- og Isenkramforretning.		
			Kr.	Øre
		An Transport	72	26.
Oktr	25	An 4 l. Oli		56
	27	" 2 kg Margarin	2	24
	30	" 8 Fjed Gørn		56
Nov	8	" 4 l. Oli		56
	10	" 2 kg Margar.	2	24
	17	" 4 l. Oli		56.
			78	98.
Maj	31	Pr Constant (Traad.)	1	48
Juli	8	" "	14	60
			16.	08.
1914				
Jan	1	An Saldo	62	90
Betalt 220-1-14				
J. G. Dein				
P. Poulsen				
Paa Foderstoffer beregnes 6 pCt. Rente over 30 Dage.				

Til økonomisk sammenligning købes der brudeudstyr til en af døtrene 6 år efter i 1920erne

695
210
905

325
28
9750

Aarhus, den 192

Sengeudstyr. Dansk Textil-Lager. Brudeudstyr.

Holger Larsen & Sønner

Telefon Nr. 4465. BORGPORTEN 18. Telefon Nr. 4465.

STANDARD-TRYKKERIE		Fabrikkernes Priser.		DEBET	
				Kr.	Øre
	An 8 mtk Satin	695-	5560		
	" 130 " de	695-	905-		
	" 8 " Paliter	485-	3880		
	" 8 " Vundlaend	128	1024		
	" 4 1/2 " Freil	125-	563		
	" 2 " de	295-	590		
	" 6 " de	138-	810		
	" 30 " Lagenduch	325-	9750		
	" 1 P. Phosmper		565-		
	" 1 Brudestør		985-		
	" 5 mtk Silkeclay	1785-	8925-		
	" 1 Underkjole		1385-		
			<u>34942</u>		

Leverandør til Varelotteriet.

Betalt

Efter 6 Maaneders Kredit beregnes 6 % Rente p. A.

I 1925 udstedes tjenesteudygtighedspas til Laurids Brandt Nielsen

11. 28.

Tjenstuegtheds pas

Laurids Brandt Nielsen (Spring)

af Lægdsrullen for *4'* Udskrivningskreds *22* Lægd, Bogstav *9'* Nr. *3*

født i Aaret 19 *05*, som i Henhold til Regulativ af 23. Febr. 1924 Post III

Litra *U* Nr. *4* anses for stese uskikket til al Krigstjeneste, er ifølge

Lov om Værnepligt af 8. Juni 192 udslettet af Rullen.

Udstedt uden Betaling.

4' Udskrivningskreds, den 19. MAJ 1925 ~~192~~

[Signature]
Udskrivningschef.

Centraltrykkeriet (C. Fenslev)
Kjøbenhavn C.

I 1930 investeres i en petroleumsmotor,- Slutseddel for petroleumsmotor, motoren stod på betonfundament og trak tærskværk og kværn

**Ingv. Nielsen, Maskinforretning,
Hammel.**
Telefon 170.

Slutseddel

for

*Hers. End. Th. P. Nielsen, Sænk
Farre Mark H. Sporup*

Undertegnede køber herved af Ingv. Nielsen, Hammel

*1 stk 7½ H.K. B. L. A. Motor 1 stk 14 Tom
Blom Kølsummen med Sløjfer 1 stk 30 Tom
Blom Kølsummen med Sløjfer 1 stk 30 Tom
afsluttes med 4 Tommer i enden*

at levere frit i Hammel til Forsendelse med

for min Regning den *14. August 1930*

Købesummen, *1850* Kr. 00 Øre,

skrives *1850*

erlægges saaledes: *14. August 1930*

Af Beløb, som ikke er betalt pr. 3 Mdr. beregnes Bankrente, til Betaling sker.

Paa Bagsiden staaende Salgsbetingelser respekteres.

6. m. Mark den *1. August 1930.*

Køber: *Th. P. Nielsen* Sælger: *Karl Nielsen*

Salgs- og Garantibetingelser:

1. De solgte Genstande er Ingv. Nielsens Ejendom, indtil Købesummen med eventuelle paaløbende Renter og Omkostninger er fuldt indbetalt eller eventuelt udstedte Veksler er indfriet. Enhver Betaling skal sendes direkte til Ingv. Nielsen, og udebliver et Beløb over Forfaldstid, er Restkøbesummen straks forfalden til skadesløs Betaling, og kan Ingv. Nielsen straks paa Køberens Bekostning sætte sig i Besiddelse af det solgte.
2. Køberen skal holde de solgte Genstande brandforsikret til fuld Værdi. Er Købesummen ikke fuldt indbetalt i Tilfælde af Ildebrand, tilfalder Erstatningssummen Ingv. Nielsen, Hammel.
3. Leveringstidens Overholdelse er betinget af, at Strejke, Lockout, Ildebrand eller lignende ikke lægger Hindringer i Vejen.
4. Ejendomsretten forbliver under alle Forhold hos Ingv. Nielsen, og Køberen forpligter sig til paa Forlangende kun at videresælge paa denne Slutseddel.
5. Reklamation eller Erstatningskrav ang. Forsendelser rettes mod Bane eller Skib.
6. Reklamationer maa ske inden 14 Dage efter Modtagelsen.
7. Betaling, som ikke sker direkte til Ingv. Nielsen, staar for Købers egne Regning.
8. Særlige Betingelser:
9. Aftaler, som ikke er opført her, er ikke bindende for Parterne.

1941 Laurids B. Nielsen, ugift søn af Trine, født 19. august 1905, døbt 15 okt. overtager 6. december 1941 de økonomiske forpligtelser på gården. Og der udstedes endeligt skøde på overdragelsen vedr. matrikel 3 b Sporup sogn Akt. Skab F nr. 393

1943 Trine overlever ægtemanden med 26 år. Hun driver gården fra Thomas Peters død i 1917 Hun dør 71 år gammel d. 24. april 1943, og er begravet ved Sporup Kirke.

- 1944 Ungkarl, gårdejer Laurids Brandt Nielsen gifter sig 19. december 1944 i Tulstrup Kirke med pige, husbestyrerinde Estrid Hansen født 12 august 1920 i Tulstrup.
- 1945 Sønnen Thomas Peter bliver født og der lægges nyt tegltag på huset

		DEBET	KR.
1945	Ans.		
12/2	1300 Kroner	219/25	285 03
	50 gld. Røgsten	350/-	19 50
			304 53
	Betalt 17/8-45		
Silkeborg-Herning og omliggende Teglværkers Salgskontor			
Med Højagtelse			
Silkeborg-Herning og omliggende Teglværkers Salgskontor			
Balance			
Kroner			
An Saldo			

Silkeborg-Herning og omliggende Teglværkers Salgskontor.
Telefon 1200 (2 Lin.) Postkonto 41018.

Silkeborg, den
Torvet 6

Herr Gaardens Laurids Nielsen
Fam.

Hermed har vi Fornøjelsen at tilstille Dem Opgørelse pr.
som udviser en Saldo paa
Kr. i vor Favør.

Med Højagtelse
Silkeborg-Herning og omliggende
Teglværkers Salgskontor.

Se Opgørelsen paa Bagsiden!

Ved Indbetaling bedes Beløbet tilstillet Kontoret,
Silkeborg.

1949 Laurids og Estrids andet barn datteren Tinne fødes

Estrid med Tinne på skødet Thomas Peter og Laurids

1953 Estrid dør 33 år gammel, da er børnene 4 og 7 år gamle

Farre Hedeskole 1954

- 1969 Gården brænder, kun stuehuset bliver tilbage. Årsag opklares ikke, men år senere kommer en kriminalbetjent forbi, der kan fortælle at en tidligere nabo, er kendt hos politiet for at hans beboelse flere steder han har boet, er brændt. Måske var det så naboens hus det gik ud over den gang.
- 1972 Thomas Peter overtager 27 år gammel gården. Laurids forbliver på gården på aftægt.
- 1980 Peter gifter sig med Lis Skov Nielsen født 1953 i Skærbæk ved Fredericia

Lis, Søren, Peter og Trine

Lis og Peter får 3 børn, Trine Skov Nielsen, født 1981, Søren Peter Nielsen født 1983 og Matilde Skov Nielsen født 1994.

- 1993 Søren dør 24/1 ved en tragisk drukneulykke. Han har leget med kammerater inde i byen ved bækken. Han falder i bækken og ryger med ind i det rør, hvori bækken fra marken er ledt under hovedgaden. Han findes først en halv time efter på den anden side af vejen på Niels Peter Nielsens mark
- 2000 Solgtes køerne og Peter fik arbejde som graver ved Sporup Kirke. Dette job havde han til han i 2005 fik en blodprop og måtte på Hammel Neurocenter i 3 måneder
- 2017 Ole Madsen køber gården efter Lis og Peter. Han beholder jorden, mens husene sælges til ungt par fra Ry. Lis og Peter Nielsen flytter til Hammel

- 2018 Thomas Peter Nielsen omgivet af døtrene Mathilde og Trine samt børnebørnene.

2018 Peter Nielsen dør 19.4.2018 og begravnes på Sporup kirkegård.

En bemærkelsesværdige historie om Thomas Peter Nielsens gravsten er at Lis Nielsen og døtrene under besøg på Sporup kirkes kirkegård, fandt familiegravstenen, og valgte at få gjort denne i stand, så Peters gravsten på bagsiden har navnene på de aner der grundlagde slægtsgården "Kobakken". På den måde sluttes ringen for 4 slægtsleds ejerskab på "Kobakken".

Interview med Frederik Hougård fra Jeksen, født 23.12 1922 Skivholme Præstemark

Interview fra januar og juni 2018

Skrevet af Ulla Eriksen

Frederik Hougård fortæller om sit liv med heste i landbruget, og om tiden under 2. verdenskrig, hvor han i en af sine pladser, tjente på Sølvstengården ved Farre:

Jeg stammede jo fra Skivholme Præstemark og heste har altid haft min store interesse.

Der var 9 ejendomme udstykket fra præstegården. Jeg har nok pløjet på de 6-7 stykker af dem. At pløje, det var det bedste arbejde for mig. Lange agre kunne man pløje ½ tdr. land om formiddagen og ½ tdr. land om eftermiddagen.

Jeg har været på Klank Efterskole.

Da tyskerne kom til Danmark i april 1940, var jeg 17 år og havde plads i Gjærn Præstegård hos Åge Kjær, som senere overtog Løvskovslund. Tyskerne fik indkvarteret 18 heste og to tyske soldater hos os. Den ene soldat, Hans, var landmand, han var fra München. Den anden hed Kurt, og var barber i Hamborg. Det var flinke og hjælpsomme folk.

Hans, der var vant til landbrugsarbejdet, ville gerne hjælpe til, og det gav vi ham lov til.

Jeg var jo kun 17 år. Der var noget arbejde ved en skrænt, så jeg var glad for at han kunne hjælpe med at holde imod med såmaskinen.

De tyske soldater var i Gjærn Præstegård 2-3 uger og optrådte næsten som venner. De sov i pigekammeret, og pigen måtte så sendes hjem og sove. Deres opgave var at tage sig af hestene. Tyskerne havde selv foder med, men for at være ekstra gode ved hestene, tog de en håndfuld havre ned oven i krybben fra Åge Kjærs beholdning. Jeg synes jo, at det bare var naturligt at være god ved hestene. Men Åge kommenterede det overfor den øverstbefalende tysker. Tyskeren beklagede det meget og påtalte det overfor hestepasserne, og det skete aldrig igen. Det var tysk disciplin.

Efter ugerne hos os blev de sendt i krigstjeneste ved Holland og Belgien.

Herefter tjente jeg i Herskind. På et besøg i min gamle plads hos Åge Kjær, fik jeg oplyst at de manglede en 1. karl på Sølvstengården i Farre. Så min næste plads blev på Sølvstengården ved Farre. Der var jeg fra 1942 til sidst på året i 1945.

Jeg cyklede over til Sølvstengården nov. 42, da jeg skulle flytte plads. Så lånte jeg "HANS" den røde jyske hest og en fjedervogn hos naboen, Carl Nielsen, så jeg kunne hente mit karlekammerskab i Herskind.

Jeg var ansat som forkarl, derfor fik jeg lov at bestemme. Jeg tog mig mest af arbejdet med hestene. Der var også en 2. karl og en fodermester. Det var et godt sted og jeg var vellidt der. Jeg fik indført at hestene fik 1 ½ times hvil midt på dagen.

Ja vi havde jo ikke traktor, så alt foregik med hest. Jeg havde et godt forhold til folkene, der ejede Sølvstengården. Jeg blev kaldt ind fra folkestuen for at se når der var kommet småfolk, og deres lille 3-4 årige datter fik lov at komme med mig i marken, når der skulle hentes roer.

Jens Rasmussen, der boede overfor "Hedeskolen", var ansat som 2. karl, på Sølvstengården. Hans søster var også pige på gården i et ½ års tid. Den første dag jeg var på Sølvstengården, blev jeg sendt ind til smed Lund efter en roeoptager. Nede ved Magnus på Broagergård havde vi 4-5 tdr. land med kårroer. De blev løsnet og derefter smidt på vognen med en roegreb. Vi kørte så roer ind i et par dage. Også husmor hjalp med at læsse roer. Så blev

roerne lagt i kule og dækket med halm og jord. Det var hårdt arbejde. Der var sukkerroer i kule langs med laden. 2. dag om morgenen hvor husbond havde travlt med at tage sig af grisene og hønsene, så jeg husmor gå forbi vinduerne. Hun skulle så ned og fortsætte med roerne.

Udover Hans den røde hingst, var alle gårdens heste sorte eller mørke, det var en lidt sjælden farve ved jyske heste. Det var fordi hingsten var sort, de var ligesom også lidt lettere end jyske heste. Senere skulle hopperne rides til hingst i Haldum, den hingst stammede vist fra Kulbjerggården. Der var i alt 6 heste på gården, 4 arbejdsheste og "Hans", der havde en særlig status, og en plag.

Da vi havde fået en hest på Møllen i Hammel, ville jeg en aften ride den til Løvskovslund, men jeg kunne mærke, at der var noget galt. Så jeg vendte om igen, det var noget med at være kommet fra staldvarmen ud i ulden, måske et kuldechok. Dyr lægen kom da, så det var godt jeg vendte om.

Jeg blev nært knyttet til familien. Jeg var der 3 juleaftner, og der passede jeg hele besætningen, mens de andre havde fri til jul. Det var flinke folk. Hver torsdag var husbond ved grisehandleren Hans Jensen, så gik de i biografen. Husmor tog mig lidt under sine vinger, så kom jeg op og fik en god snak med hende på kontoret. Husmors bror Chresten, havde de flotteste heste. Det var lettere heste, og meget velplejede og alt seletøj var pudset og poleret.

Karle kamrene lå i enden af udhusene. Gulvene var ferniserede og væggene kalkede. Jens 2. karlen sov i den nordre ende. Det var lidt koldt, men vi havde noget godt sengetøj.

Arbejdet med hestene:

Mit arbejde starter ved 1. nov., hvor det er skiftedag. I den periode gik arbejdet på at få roerne op og i kule. Her blev de dækket med halm og med jord. Det foregik med håndkraft. Derefter skulle vi pløje. Resten af vinteren tærskede vi. På Sølvstengården vi havde en elmotor. Vi fodrede med hakkelse, havrehalm og aks der var hakket. Så forsøgte hestene at skille foderet ad i krybben og spise det de helst ville have. Så blandedes foderet med spyt og det lå så og blev lidt varmt i krybben. Det var ikke så godt for hestens fordøjelse.

Hvis hestene blev fodret med for meget kerne blev de forfangne. I min tid fik jeg ændret på foderet, så det blev skilt ad. Hestene fodredes også med sukkerroer og hør, hvis vi havde hør. Roerne skulle vaskes og skrubes, for hestene tålte ikke jord. På gården havde vi det man kaldte en tørvasker, en

tromle roerne kom i så jorden faldt fra. De fik roerne hele. Tidligere sad man og skrabede roerne, inden hestene kunne spise dem.

På græsmarken foregik det sådan at hestene kom ud på marken for at spise totterne, efter køerne når de havde været på marken i 8 dage. Totterne var der hvor køerne havde klattet og ikke selv ville spise.

Pløjningen skulle gerne være færdig inden jul, og det nåede man som regel, hvis ikke frosten kom for tidligt. Det kunne være lange dage med traven bag hest og plov. Anders Rask havde et godt husråd, for den megen traven kunne godt give hudløshed bagi, når man svedte. Så skulle man bare lægge en rund sten mellem ballerne. Men det har jeg nu aldrig døjet med.

Vi skulle også køre ajle. Møget blev pakket på nogle "bænke" på møddingen, så ajlen kunne løbe fra og sive ned i ajlebeholderen fra møddingspladsen. Så når beholderen var fuld, og det skulle også være tøvejr, måtte det bringes ud på marken.

Når vi skulle køre møg ud, var det de andre der læssede vognen og mig der ragede af. Møget stod i "RÅGER" på marken. Dvs. der blev læsset ca. en trillebør fuld af med 6 skridt imellem. Senere spredtes det på marken med greb. Det var ved tøvejr, det spredtes og blev pløjet ned.

Hver 14. dag kørte vi roer ind fra roekulen. 14 dages roeforbrug blev lagret i roehuset og her blev åbnet en luge ind til kostalden. Så sørgede den varme luft fra køerne for at roerne blev holdt frostfrie.

Ved skidt vejr, tærskede vi. Og en sjælden gang hjalp vi med at flytte grise.

Når vi skulle have penge, sagde husbond. "Så kan du gå hen i jakken. I den og den lomme kan du tage penge." Pengene stammede fra salg af mælk og æg, som blev afregnet kontant.

Når det blev forår skulle både roer og kornet sås. Vi såede også kunstgødning med en 8 tallerkner Villemoes gødningsspreder. Man sprøjtede ikke for ukrudt. I stedet blev kornet ukrudtsharvet med en 6 leddet let ukrudtsharve. Var der meget ukrudt, blev der harvet både på kryds og tværs.

Vi fik også en ny dobbeltpløv. Der skulle 2-3 heste til at trække den. Så kom 2. karlen ikke så meget ud og pløje. Oftest gik samarbejdet mellem karlene godt. Jens fra Heden, 2. karlen, han var god.

Når der var meget arbejde kom en daglejer Karl Jensen fra Voldby og hjalp til. Det kunne være i høsten med indkøring af neg eller i roerne. Karl kunne godt finde på at rapportere til mig, hvis 2. karlen kørte hjem med for lille læs i høsten. Det var jo ren tidsspilde.

Roerne skulle renses med en tallerkenrenser og to gange hakkes og tyndes. Var de meget snavsede kunne en 3. hakning forekomme.

Alfred Jensen, vores fodermester lærte på den hårde måde, hvad der kunne ske hvis en gris slap ud. Ornen løb op i marken. Husbond red efter den på "Hans" – ornen vendte om og løb ind. Først da han kom ind med hesten, opdagede han, ved en lyd som af en hane der taprendte, at ornen havde revet hul i bugen på Hans. Så meget blødte hesten. Dyrlægen blev tilkaldt og Hans blev syet og reddet.

Det var en god plads for mig. Jeg var glad for pladsen. Men jeg blev også påskønnet. Det første år jeg var der, fik jeg 1400 kr. Næste år var jeg steget til 1700 kr. og 3. år bad husbond mig om ikke at tale med de andre om min løn. Der fik jeg hele 2800 kr.

Jeg har været med til ringridning til sommerfesten i Farre. Jeg vandt 1. præmien, det var et fotografiapparat. Siden lånte jeg det ud til min søster, der skulle på ferie, og så har jeg ikke set det siden

Til fastelavn red vi rundt til alle gårdene og samlede penge ind til fastelavnsfesten i forsamlingshuset.

I Farre området var mange tyskere og nazister. Jeg husker en gang, jeg kom med et hold heste ved vejen ud for jordemoderen. Der kom en hel karavane med tyskere, der var på vej fra Hammel til Silkeborg. Så blev karavanen stoppet, så jeg kunne passere. Tyskerne var høflige at omgås.

Vi mærkede ikke så meget til tyskerne. Jeg skulle altid huske min passerseddel, en seddel med mit navn på. Den skulle jeg vise, når jeg cyklede fra Farre hjem til min mor i Skivholme med vasketøj. Jeg var aldrig bange, tyskerne var altid venlige og behagelige, når de stoppede os.

Det med at cykle var lidt svært. På fælgene var monteret nogle træklodser med lille afstand. Dem havde Christian Lien i Skivholme lavet. Det var ikke rart at køre på brostenene på landevejen med dem. Brostenene ødelagde også klodserne. Så kørte jeg helt ude i vejkannten, hvor der var asfalt eller

fast grus. Min husbond skaffede mig et dæk på "Sorte børs" i Hammel. "Sorte børs" var en mand der kunne skaffe alt og solgte det for penge.

Tøj var det småt med, men så måtte man jo lappe på det man havde. Det klarede min mor for mig. Træsko kunne man altid få, men gummistøvler måtte fås på "Sorte børs" Og tobak, det havde vi plantet oppe ved skoven i læ af træerne. Det røg jeg meget af. Det blev skåret med en tobaksskærer, lignede lidt en rugbrødsskærer. (Tobaksskærer kan ses på lokalhistorisk arkiv). Husbond rullede bladene til cigarer. Benzin, det brugte vi ikke. Husbond kørte med "Hans", som var en jysk hest. Husbond var moderne og havde købt en gig som han kørte med. Han kørte ofte til Hammel, hvor han leverede æg og byttede til penge eller andre varer.

Hverdagen gik sådan, at vi om sommeren stod op kl. 5.30 hvis vi skulle rykke i marken kl. 6.30

Hestene fodredes først, 6.15 fik folkene morgengrød. Så arbejdede vi til 11.30, så hestene fik deres 1 1/2 times hvil. I det tidsrum fik vi folk vores varme mad.

Kun mandfolkene spiste i folkestuen og maden blev serveret ind gennem en lem fra køkkenet. Der var sat tallerkner på bordet, men maden skulle vi selv sætte på. Kvinderne spiste i køkkenet. I den travle høsttid forekom det at jeg, i stedet for at køre hjem til middagstid, fik en mellemmad. Eftermiddags kaffe var der ikke tradition for.

Arbejdet i marken startede igen kl. 13 og blev ved til kl. 18. Så sørgede jeg for hestene og kl. 18.30 fik vi rugbrød med fedt og godt pålæg. Husmor var dygtig, vi fik altid god kost.

En lørdag om måneden var der bal i forsamlingshuset. Det var jeg med til.

Der var et andet forsamlingshus tæt ved. Bygget af DNSAP. Der holdt de nogle møder og der var også juletræ. Der var jo mange der holdt med tyskerne, og årsagen var nok, at alt fik et økonomisk pust. Tyskerne ville gerne købe varer, ejendomme og arbejdskraft, så derfor steg priserne.

Jeg vidste godt, at Købmanden var medlem af nazistpartiet, men jeg oplevede aldrig der blev agiteret. Han var meget flink at snakke med. De fleste af os unge handlede der, og vi fik en snak. Vi skulle jo have vores ration af tobak og jeg handlede kun der eller ved købmanden i Anbæk.

Købmand Friis var meget vellidt. Der var mange af gårdmændene, der holdt til ved den anden købmand. Der var billig udskænkning. Så fik de jo ikke passet det derhjemme så godt.

Der var nogen der omkring der optrådte mere nazistisk, men det var jo alle vellidte og flinke folk. Nogen sagde : Nu bliver det godt for landmændene. " De lavede grise til eksport til Tyskland, kaldet "tyske svin". De fik mere for dem. Tyskerne ville godt have store grise. De måtte veje så meget som søerne, op til 160 kg. Almindelige slagtesvin til engelsk og dansk forbrug måtte veje 60 kg slagtet. Tyskerne ville gerne aftage al Svinekødseksport, men vi fik stadig lov at sende lidt til England. Det var Marius Byriel, formand for svineslagterierne, der havde forhandlet priserne igennem. Det var et hårdt job. De blev sjældent ret gamle i det job. Man var hårdt spændt for, med meget lidt søvn og mange frokoster, hvor der skulle forhandles. Byriel foreslog tit at man kunne spille kort for at aflede diskussionerne om priser

Tyskerne havde vist hovedkvarter i Ry. Man sagde at dernede ved Ry, der behøvede de ikke samle de kårloer op om de havde tabt, når der kørt roer ind, for dem samlede flygtningene op.

Den dag krigen sluttede havde jeg gået brandvagt på Smidssiggård, som var brændt natten op til. Vi sad ude på trappen på Sølvstengården, da fredsbudskabet kom. Det var godt vejr. Vi så tyskerne gå ude på landevejen.

Da de lokale nazister blev samlet op i en vogn nede på torvet, var der en der sagde: "Vi kan ligeså godt skyde dem med det samme..." Men der var så en anden der sagde. "Nej lad os nu lige vente lidt".... Og sådan gik det rettens vej.

Vi kaldte dem jo nazister. Og der var da også nogen der gik op i en spids. Men jeg synes nu ikke andet, end de bare var lige som os andre. De blev kørt til forsamlingshuset i Voldby. Både mænd og deres koner. Konerne blev sat fri få dage efter, Nogle var kun der i nogle dage og blev derefter ført til arresten i Århus.

Jeg fulgte meget med i aviserne efter krigen. Men de, tyskerne, skaffede folk arbejde, de afhjalp arbejdsløsheden. Og man snakkede jo om det efterfølgende i Farre.

